

Sygn. akt III AUa 426/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Romana Mrotek (spr.)
Sędziowie:	SSA Anna Polak SSA Barbara Białecka
Protokolant:	St. sekr. sąd. Elżbieta Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 26 listopada 2013 r. w Szczecinie

sprawy A. J.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o prawo do emerytury pomostowej

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 25 kwietnia 2013 r. sygn. akt VI U 361/13

oddala apelację.

SSA Barbara Białecka SSA Romana Mrotek SSA Anna Polak

Sygn. akt III AUa 426/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 22 lutego 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. odmówił A. J. przyznania prawa do emerytury pomostowej, powołując się na przepis art. 51 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych i wskazując, że nie przedłożył on zaświadczenia wystawionego przez zakład pracy, stwierdzającego, że przed dniem 01 stycznia 2009 roku wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze.

Od powyższej decyzji, pismem z dnia 28 lutego 2013 roku, odwołał się ubezpieczony, wnosząc o przyznanie mu prawa do emerytury pomostowej.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie w całości, z tych samych powodów co wskazane w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2013 r. sygn. akt VI U 361/13 oddalił odwołanie.

W toku postępowania Sąd ten ustalił, że A. J. urodził się (...). Wniosek o emeryturę pomostową złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych Oddziale w S. w dniu 4 lutego 2013 roku.

Ostatni stosunek pracy uległ rozwiązaniu z dniem 4 listopada 2012 roku.

Ubezpieczony legitymuje się udowodnionym okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym ogółem 29 lat, 10 miesięcy i 7 dni.

Po 31 grudnia 2008 roku ubezpieczony nie legitymuje się pracą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

W okresie od 1 sierpnia 1979 roku do 30 września 1999 roku A. J. był zatrudniony w (...). W okresie zatrudnienia w okresach od 1 sierpnia 1979 roku do 26 października 1979 roku, od 16 października 1981 roku do 19 lipca 1995 roku, od 14 września 1995 roku do 31 grudnia 1995 roku oraz od 21 grudnia 1996 roku do 29 lipca 1998 roku ubezpieczony pracował na stanowisku radioofficera. Ubezpieczony nigdy nie pracował w charakterze rybaka morskiego. Na dzień 1 stycznia 2009 roku ubezpieczony nie legitymował się okresem pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ww. ustawy (art. 49 pkt 3 ww. ustawy).

W niniejszym postępowaniu koniecznym było zbadanie zasadności odwołania od zaskarżonej decyzji odmawiającej A. J. prawa do emerytury pomostowej, w której podstawą rozstrzygnięcia organu rentowego był wyłącznie brak u ubezpieczonego zaświadczenia wystawionego przez pracodawcę, stwierdzającego, że przed dniem 01 stycznia 2009 roku wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze.

W konsekwencji ustalenia, że po 31 grudnia 2008 roku ubezpieczony nie legitymował się pracą w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, czego ubezpieczony nie kwestionował, należało zbadać, czy ubezpieczony spełnia przesłanki przyznania jej prawa do emerytury pomostowej z art. 49 ustawy pomostowej. Ustawa o emeryturach pomostowych dopuściła bowiem odstępstwa od przesłanki wymienionej w jej art. 4 pkt 6, wskazując właśnie w art. 49, że prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która po dniu 31 grudnia 2008 roku nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3, spełniła warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12, a w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3. Warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową w świetle wykładni językowej art. 4 i 49 ustawy, jest legitymowanie się określonym stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych lub dotychczasowych przepisów) oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy, a więc po 1 stycznia 2009 roku. W przypadku kiedy osoba ubiegająca się o to świadczenie nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy "szczególnej" według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do "nowego" świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych (art. 3 ust. 1 ustawy) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 ustawy) w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów. Innymi słowy brak podstaw prawnych do przyznania emerytury pomostowej ubezpieczonemu, którego dotychczasowy okres pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, dziś nie może być tak kwalifikowany.

W rozpoznawanej sprawie nie budziło wątpliwości, że ubezpieczony urodził się po 31 grudnia 1948 roku, nie pozostaje w zatrudnieniu i posiada co najmniej 20 letni okres składkowy i nieskładkowy ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ubezpieczony nie ukończył jeszcze 60 lat, a jedynie 55 lat.

Ustawa o emeryturach pomostowych w artykule 8 przewiduje możliwość przyznania prawa do emerytury pomostowej mężczyźnie, który ukończył 55 lat, ale pod ściśle określonymi warunkami. Zgodnie bowiem z treścią tego przepisu,

pracownik wykonujący prace w szczególnych warunkach wymienione w pkt 20, 22 i 32 załącznika nr 1 do ustawy, który spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1, 4-7, nabywa prawo do emerytury pomostowej, jeżeli:

- 1) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 50 lat dla kobiet i co najmniej 55 lat dla mężczyzn;
- 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach wymienionej w pkt 20, 22 i 32 załącznika nr 1 do ustawy, wynoszący co najmniej 10 lat.

Punkt 20, 22 i 32 opisuje jedynie prace nurka lub kesoniarza, prace w komorach hiperbarycznych, prace rybaków morskich oraz prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest lub prace rozbiórkowe związane z ich usuwaniem. Prace na statkach żeglugi morskiej (także w charakterze radiooficera) opisane są w punkcie 23, który nie ma zastosowania do osób w przedziale wiekowym 55-60 lat.

W świetle powyższego, Sąd Okręgowy uznał, iż w niniejszej sprawie nie zachodziły podstawy do przyznania A. J. emerytury pomostowej.

Dokonując interpretacji art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych nie ma wątpliwości, że również do tego przepisu znajduje zastosowanie zasada, że przepisy prawa ubezpieczeń społecznych mają charakter norm bezwzględnie obowiązujących, a instytucja wcześniejszej emerytury podlega ścisłej wykładni (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2011 r., II UK 2/11, MOP 2011, nr 12, str. 663).

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pełnomocnik ubezpieczonego zarzucając zaskarżonemu wyrokowi:

1. naruszenie przepisów prawa procesowego to jest:

a) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewystarczające uzasadnienie podstaw prawnych i faktycznych rozstrzygnięcia, w szczególności przez niewystarczające wyjaśnienie sposobu definiowania pojęcia „rybaka morskiego” zawartego w punkcie 22 ustawy o emeryturach pomostowych, nieodniesienie się do treści przywołanego w świadectwach pracy zarządzenia nr 24 Ministra- Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej, b) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez nieprawidłową ocenę materiału dowodowego, przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów oraz błędy w ustaleniach faktycznych poprzez dowolne uznanie polegające na nieprawidłowym przyjęciu, że praca wykonywana przez Ubezpieczonego nie stanowi pracy rybaka morskiego.

2. naruszenie prawa materialnego, tj. :

a) art. 49 w zw. z art. 4 i art. 8 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych w zw. z art. 32 ustawy o emerytach i rentach z FUS przez ich niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji uznanie, że ubezpieczony nie wykonywał pracy rybaka tj. pracował na stanowisku wskazanym w poz. 22 załącznika nr 1 do cyt. ustawy i w związku z tym ustalenie, że nie zachodzą przesłanki do nabycia przez niego prawa do emerytury pomostowej, podczas gdy praca wykonywana przez Ubezpieczonego stanowiła pracę rybaka morskiego wymienioną w wykazie B Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz w załączniku do zarządzenia Nr 24 Ministra- Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resoru gospodarki morskiej.

b) art. 3 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych przez ich nieprawidłowe niezastosowanie w sytuacji gdy praca wykonywana przez Ubezpieczonego w charakterze radiooficera stanowiła pracę w szczególnych warunkach.

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie odwołania i zmianę decyzji organu rentowego, a w konsekwencji przyznanie ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej oraz odsetek z tytułu nieterminowej wypłaty świadczenia emerytalnego liczonych od dnia 4 lutego 2013 r. oraz o zasądzenie na rzecz skarżącego kosztów procesu, w tym zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego okazała się bezzasadna.

Żaden z zarzutów w niej zawartych nie zasłużył na uwzględnienie, bowiem Sąd Okręgowy dokonał właściwej oceny zgromadzonego materiału dowodowego i na jego podstawie ustalił prawidłowy stan faktyczny. W niniejszej sprawie nie doszło do naruszenia przepisów prawa materialnego ani procesowego.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia prawa proceduralnego w postaci art. 328 § 2 kpc poprzez niewystarczające wyjaśnienie przez Sąd Okręgowy definicji pojęcia „rybak morski” należy uznać go za nieprzekonujący.

Ubezpieczony w swej apelacji wskazuje na treść ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o bezpieczeństwie morskim oraz rozporządzenie Rady (WE) nr (...) z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rybackiego (dz. U. UE L 223 z 15 sierpnia 2006 r.) i zawarte w nich szerokie definicje zawodu rybaka morskiego, w myśl których rybakim jest każdy kto pracuje na statku rybackim.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe definicje prawidłowe są dla celów jakie osiągnąć miały wskazane akty prawne, jednak nie są właściwe dla ustalenia uprawnień emerytalnych.

W pierwszej kolejności sprzeciwia się temu wyrażany w orzecznictwie jednoznaczny pogląd w zakresie przepisów art. 49 w zw. z art. 4 i art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych uprawniających do emerytury we wcześniejszym wieku 55 lat, że przepisy te należy interpretować ściśle, bowiem nabycie prawa do takiej emerytury jest swoistym przywilejem i nie można stosować wykładni rozszerzającej powyższych przepisów, a w szczególności jeżeli chodzi o rodzaj pracy i jej charakter czy też stanowisko pracy. Przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają bowiem wykładni ścisłej (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13 - 14, poz. 218; 23 października 2006 r., I UK 128/06, OSNP 2007 nr 23 - 24, poz. 359; 29 stycznia 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7 - 8, poz. 103; 4 marca 2008 r., II UK 129/07, OSNP 2009 nr 11 - 12, poz. 155; 19 maja 2009 r., III UK 6/09, LEX nr 509028).

Jest to również niezgodne z treścią załącznika nr 1 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, w którym w pkt 22 wymieniono prace rybaków morskich, zaś w pkt 23 prace na statkach żeglugi morskiej.

Uznanie pracy wykonywanej przez ubezpieczonego jako pracy rybaka morskiego niweczyłoby cel stworzenia przez ustawodawcę podziału na dwie kategorie osób wykonujących czynności na statkach morskich. Skoro ustawodawca w przedmiotowym załączniku podzielił personel zatrudniony na okrętach morskich na rybaków morskich oraz pozostałych pracowników żeglugi morskiej to jest to oczywista wskazówka interpretacyjna, aby dokonać wąskiej wykładni pojęcia „rybak morski” i jako osoby rzeczywiście ten zawód wykonujące zakwalifikować wyłącznie te, których zadania związane były bezpośrednio przy połowie ryb. Na trafność powyższego stanowiska wskazuje także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2013 r. II UK 377/12.

Dla oceny zasadności poglądu skarżącego, że wykonywana przez niego na morskim statku rybackim praca na stanowisku radioofficera odpowiadała charakterowi i rodzajowi pracy na stanowisku rybaka wymienionym w zarządzeniu Nr (...) Ministra – Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z 15 sierpnia 1983r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach resortu gospodarki morskiej (zarządzenie resortowe), należy odwołać się do obowiązujących w spornych okresach przepisów określających kwalifikacje zawodowe członków załóg polskich statków morskich, wymagane do zajmowania stanowisk oficerskich i nieoficerskich (marynarskich, rybackich) w poszczególnych służbach. I tak, w § 58 rozporządzenia Ministra Żeglugi z dnia 30 października 1971 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych członków załóg polskich statków morskich (Dz. U. Nr 33, poz. 299 ze zm.) w służbie pokładowej rybaków pełnomorskich ustalono, między innymi, stanowiska: młodszego rybaka, rybaka i starszego rybaka, w § 62 ust. 1 i § 64 ust. 3 - w służbie mechanicznej i elektrycznej: między innymi stanowisko motorzysty okrętowego mogącego pełnić również funkcję kierownika maszyny lub zastępcy kierownika maszyny. Odrębną służbą

jest służba radiokomunikacyjna określona w rozdziale 4 rozporządzenia. Podobnie kwestię tę regulowało w § 54, 58 i 61 ust. 3 oraz rozdział 2 rozporządzenia Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 17 sierpnia 1983 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych członków polskich statków morskich (Dz. U. Nr 52, poz. 232 ze zm.) oraz w § 26, 27, 30 i 31 rozporządzenie z dnia 23 maja 1992 r. Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie kwalifikacji zawodowych i składu załóg polskich statków morskich (Dz. U. Nr 49, poz. 227 ze zm.). Wszystkie te akty prawne jednoznacznie rozróżniały stanowiska w specjalności pokładowej (w służbie pokładowej) od stanowisk w innych specjalnościach (służbach), w tym w specjalności mechanicznej (w służbie mechanicznej) oraz elektrycznej. Zasada podziału służb na pokładową i mechaniczną została utrzymana również w rozporządzeniu Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 24 sierpnia 2000 r. w sprawie wykszolenia i kwalifikacji zawodowych, pełnienia wacht oraz składu załóg statków morskich o polskiej przynależności (Dz. U. Nr 105, poz. 1117), przewidującego w ramach tej pierwszej między innymi - stanowiska rybaka i starszego rybaka (§ 33 i 38) oraz w drugiej - motorzysty i kierownika maszyny (§ 39 i 49). Skoro więc w zarządzeniu resortowym do prac rybaków morskich objętych wykazem B załącznika do rozporządzenia zaliczone zostały prace wynikające z rodzaju czynności wykonywanych na ustalonym w służbie pokładowej stanowisku rybaka (niewątpliwie prace wykonywane bezpośrednio przy połowie ryb), to prace wykonywane na stanowiskach ustalonych w dziale służby radiokomunikacyjnej nie mogą być uznane za prace na stanowisku rybaka. Znamienne jest, że w każdym z wyżej wymienionych aktów prawnych służba radioofficera na statku rybackim wskazana jest w odrębnym rozdziale, nie mającym nic wspólnego ze służbą pokładową.

Nie sposób zgodzić się również z argumentacją skarżącego, iż czynnikiem ryzyka, który z wiekiem mógł z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwale uszkodzenie zdrowia określonym w art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych było narażenie A. J. na szkodliwe działanie fal radiowych. Uznanie pracy rybaka morskiego za zajęcie wykonywane w szczególnych warunkach powodowane jest narażeniem organizmu na niesprzyjające, często ekstremalne warunki pogodowe, działanie morskiej wody oraz wysiłek fizyczny związany z pełnionymi czynnościami, nie zaś szkodliwe działanie fal radiowych, które zresztą obecne są w każdym skupisku ludzkim.

Ubezpieczony wykonując zadania radioofficera nie pracował na pokładzie statku lecz wewnątrz pomieszczenia przez co w znacznie mniejszym stopniu narażony był na szkodliwe działanie trudnych warunków atmosferycznych i wyniszczający wysiłek fizyczny. Jak stwierdza pełnomocnik ubezpieczonego głównym czynnikiem ryzyka w wykonywanej przez A. J. pracy były fale radiowe.

Podstawowym argumentem wskazującym na konieczność uznania ubezpieczonego za rybaka morskiego - w przekonaniu pełnomocnika ubezpieczonego - jest zarządzenie nr (...) Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 r., w myśl którego, A. J. wykonywał zawód rybaka morskiego. W niniejszej kwestii nie pozostawiają jednak wątpliwości orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2010 r. (II UK 218/09) oraz z dnia 16 listopada 2010 r. (I UK 218/09) w myśl których wykazy resortowe mają charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający. Z faktu, że właściwy minister, kierownik urzędu centralnego czy centralny związek spółdzielczy w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, że dane stanowisko pracy jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, może płynąć domniemanie faktyczne, że praca na tym stanowisku w istocie wykonywana była w takich warunkach i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową.

Samo zatem wymienienie stanowiska w wykazie resortowym nie przeświadcza o tym, że praca była wykonywana w szczególnych warunkach. Podstawą takiego uznania jest rzeczywiste i trwale narażenie na działanie czynnika ryzyka opisanego w art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił znaczenie pojęcia „rybak morski” i tym samym nie doszło do naruszenia art. 49 w zw. z art. 4 i art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych w zw. z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jak również art. 3 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych, stąd też zmiana wyroku we wnioskowanym przez ubezpieczonego kierunku byłaby nieuprawniona.

Podsumowując, A. J. będąc zatrudnionym w (...), wykonując czynności radioficera na morskim statku rybackim nie był rybakim morskim w myśl ustawy o emeryturach pomostowych i tym samym nie może skutecznie ubiegać się o emeryturę pomostową na podstawie art. 49 w zw. art. 4 oraz art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych i dlatego na podstawie art. 385 kpc oddalił apelację.

SSA Barbara Białecka SSA Romana Mrotek SSA Anna Polak